

5. Егоров С.А. Промышленный кластер как развитая форма производственной кооперации [Электронный ресурс] / С.А. Егоров // Проблемы современной экономики : электронный журнал. – № 3 (27). – Режим доступа : <http://www.m-economy.ru/art.php3?artid=24665>
6. Clustering in ICT: From Route 128 to Silicon Valley, from DEC to Google, from Hardware to Content / Wilm Hulsink, Dick Manuel, Harry Bouwman [Электронный ресурс] // ERIM Report Series Research in Management. September 2008. – 27 p. – Режим доступа : http://papers.ssrn.com/sol3/cf_dev/AbsByAuth.cfm?per_id=236526#view473593
7. Краснов А.Н. Эффективность как фундаментальная экономическая категория [Электронный ресурс] / А.Н. Краснов // Экономика региона : электронный журнал ВлГУ. – 2007. – № 18. – Режим доступа : <http://journal.vlsu.ru/index.php?id=1865>
8. Background Paper: Context Analysis of Micro, Small and Medium Enterprises and Business Development Services [Электронный ресурс]. – Inter-American Development Bank Washington D.C., 2003. – Режим доступа : idbdocs.iadb.org/wsdocs/getdocument.aspx?docnum=526608
9. Austin J.R. Silicon Valley: a Small Business Perspective / J.R. Austin R. Pryor, S. Randle, D. Shaver [Электронный ресурс]. – NOVA Workforce Board. – 97 p. – Режим доступа : http://www.novaworks.org/lmi/reports/sbp_content.pdf
10. Index of Silicon Valley 2007 [Электронный ресурс]. – California, San Jose: Joint Venture Silicon valley Network. – 60 p. – Режим доступа : <http://www.jointventure.org/publicatons/index/2007%20Index/The%202007%20Index%20of%20Silicon%20Valley.pdf>
11. Junfu Zhang. Easier Access to Venture Capital in Silicon Valley: Some Empirical Evidence / Junfu Zhang [Электронный ресурс] // Hudson Institute Center for Employment Policy Entrepreneurship Seminar Series. December, 2005. – 38 p. – Режим доступа : http://papers.ssrn.com/sol3/cf_dev/AbsByAuth.cfm?per_id=346111
12. Denton D. Joint Venture Silicon Valley Network [Электронный ресурс] / D. Denton, J. Melville, T. Grose, A. Aguirre, B. Gibbons, H. Ebangi // Index Silicon Valley. – 2007. – Режим доступа : <http://www.jointventure.org/publicatons/index/2007%20Index/The%202007%20Index%20of%20Silicon%20Valley.pdf>
13. The Silicon Valley Gateway [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.siliconvalley-usa.com/assoc/?f=yes>

УДК 338.45

О. В. ДЛУГОПОЛЬСЬКИЙ

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ: АСПЕКТИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СУСПІЛЬНОГО СЕКТОРА

В статті узагальнено домінуючі підходи до трактування соціальної політики західноєвропейськими та американськими економістами. Обґрунтовано необхідність проведення комплексних заходів щодо соціального захисту населення України в умовах економічної кризи.

В статтє обобщены доминирующие подходы к трактовке социальной политики западноевропейскими и американскими экономистами. Обоснована необходимость проведения комплексных мероприятий по социальной защите населения Украины в условиях экономического кризиса.

Dominant theoretical approaches to the essence of social policy by European and American economists are generalized in the article. In the condition of economic crisis the necessity of complex social security activities in Ukraine is grounded.

Ключові слова: соціальна політика, суспільний сектор економіки, соціальний захист.

Постановка наукової проблеми та її значення. Однією з важливих функцій суспільного сектора економіки і, відповідно, видаткових статей державного і місцевого бюджетів є витрати на соціальний захист населення країни, що здійснюються в процесі реалізації соціальної політики. Метою соціальної політики є забезпечення добробуту та посилення соціальної солідарності. Формування і реалізація соціальної політики є складним

механізмом взаємодії її суб'єкта і об'єкта. Суб'єктом соціальної політики виступає держава, що встановлює межі та умови соціального захисту, а об'єктом – населення (немовлята та їх матері, діти та сім'ї, молодь, працюючі та безробітні, пенсіонери, тяжкохворі та інваліди, особи, що постраждали внаслідок війн, катастроф, стихійних лих, біженці та мігранти, представники національних меншин, особи, які звільнилися з місць позбавлення волі). Цілі соціальної політики полягають у вирішенні соціальних проблем, зменшенні нерівності в суспільстві і уникненні економічної та соціальної маргіналізації [1, с. 9]. Завдання соціальної політики – поліпшення умов праці та життя всіх верств населення, надання особливого захисту й допомоги бідним і мало захищеним групам населення.

Аналіз останніх досліджень та постановка завдання. Проблематикою соціальної політики як функції держави займаються як зарубіжні (Вільямс Ф., Спікер П., Тітмусс Р., Франкел Б. та ін.), так і вітчизняні науковці (Іванова О., Лібанова Е., Палій О., Шевчук П. та ін.). Однак важливим завданням цієї статті, що не завжди чітко розв'язується у багатьох дослідженнях, є визначення меж відповідальності суспільного сектора економіки за ефективне реалізацію державної політики у сфері соціального захисту населення.

Виклад основного матеріалу. Численні дослідження показують [1 – 5], що характерними рисами соціальної політики є: колективність (соціальна політика використовує ресурси колективу та відповідає на колективні потреби); зосередженість на соціальних відносинах; зумовленість незадоволенням в економічному становищі в зв'язку з обмеженістю ресурсів. Зазвичай, способами реалізації соціальної політики держави є система соціального захисту населення та соціальних гарантій. Соціальні гарантії – це система обов'язків держави перед своїми громадянами стосовно задоволення їх соціальних потреб. Соціальні гарантії, як правило, підтверджуються конституційно і передбачають визнання обов'язковості загальнодоступності освіти, недопущення примусової праці, гарантування мінімізації втрат добробуту в зв'язку з закінченням трудової діяльності (пенсійне забезпечення). Соціальний захист є системою урядових організаційно-правових та економічних заходів щодо забезпечення гідного матеріального і соціального становища громадян. Зазвичай, до системи соціального захисту відносять: заходи, пов'язані з кваліфікаційною підготовкою до трудової діяльності; заходи, що забезпечують можливість реалізації здібностей кожного в процесі трудової діяльності; заходи, спрямовані на створення нових робочих місць і підтримку тих, хто втратили роботу.

Соціальний захист більшістю західноєвропейських вчених розглядається як у вузькому, так і в широкому сенсі [2, с. 327]. Вузьке значення соціального захисту полягає в тому, що він є сукупністю дій, спрямованих на надання допомоги під час життєвих криз (наприклад, потреба у фінансовій допомозі внаслідок безробіття, низьких доходів, похилого віку, непрацездатності або обов'язку доглядати за утриманцями). Соціальний захист у широкому сенсі охоплює певні види колективного забезпечення, що мають на меті підтримку добробуту людей і включають в себе, окрім безпосередньо допомоги у складних життєвих ситуаціях, також запровадження превентивних механізмів, спрямованих на запобігання виникненню таких ситуацій. Таким чином, система соціального захисту за цим підходом містить три основні складові [3, с. 111 – 113]:

1) надання соціальної допомоги, що означає підвищення рівня споживання малозабезпечених сімей за рахунок зниження рівня споживання забезпечених сімей; бідні родини в цьому випадку виступають бенефіціарами (реципієнтами) допомоги, а заможні – донорами коштів;

2) соціальне страхування, яке передбачає захист громадян від подій, що властиві суспільству загалом і не зовсім передбачувані для окремої особи (наприклад, тривалість людського життя, бідність, хвороби і каліцтва тощо);

3) соціальна справедливість, яка означає компенсацію (матеріальну чи моральну) особам з настанням непередбачуваних подій, наприклад, природних і техногенних катастроф.

Специфіка демократичних суспільств полягає в тому, що до системи соціального

захисту, крім держави, залучається також і низка інших інституцій суспільного сектора, таких як сім'я, церква, неурядові організації. За таких обставин механізм соціального захисту є складною системою відносин різних інститутів в рамках встановлених умов регулювання і відповідних механізмів перерозподілу (рис. 1). В Україні на державному рівні функції щодо забезпечення соціального захисту населення покладені на Міністерство праці і соціальної політики з відповідним делегуванням ним повноважень на інституціональні структури нижчого рівня, на місцевому – на органи місцевого самоврядування.

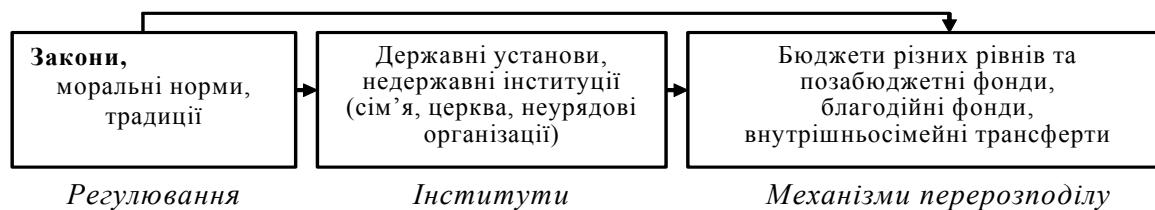

Рис. 1. Механізм системи соціального захисту [4, с. 381]

Спікер П. виокремив декілька стратегій соціального захисту, спрямованих на поліпшення добробуту населення країни [5, с. 71 – 78]: зростання (прискорення економічного розвитку); перерозподіл (горизонтальний та вертикальний); соціальне забезпечення та солідарність (перерозподіл доходів особи між різними періодами її життя; допомога, що надається людині, яка перебуває в скрутному становищі; соціальне страхування як продукт солідарності та взаємодопомоги); колективні підходи (дії, що мають на меті підтримку суспільства як колективного організму).

Для адекватної соціальної підтримки тих чи інших груп населення в різних соціально-економічних обставинах світова практика соціального захисту виробила декілька базових моделей, серед яких на особливу увагу заслуговують наступні.

1. Нормативна класифікація моделей соціального захисту Фіони Вільямс, пов'язана з процесом побудови “ідеальних типів” соціального захисту, в основу чого закладено вплив ідеології та нормативних політичних принципів на соціальну політику (табл. 1). В межах запропонованої класифікації Ф. Вільямс виокремила дві моделі соціального захисту з виділенням кількох підтипів, розглядаючи в них цінності, роль держави у наданні соціальної допомоги, принципи її розподілу, характер зв'язку між економічною і соціальною політикою.

2. Класифікація моделей Ричарда Тітмуса, побудована за принципом розподілу державної соціальної допомоги, передбачає виділення залишкової, інституціонально-перерозподільчої моделі та моделі індустріальних досягнень. Як бачимо з табл. 2, автор обмежується лише короткою характеристикою моделі без позиціонування ролі державних органів влади і принципів розподілу державної соціальної допомоги.

3. Класифікація Лейбфріда, Еспінга та Андерсена, яка базується на принципі “сімейної схожості”, в рамках якої вчені виокремили наступні моделі соціального захисту населення:

1) скандинавська модель (Швеція, Норвегія, Данія, Фінляндія), характерною особливістю якої є солідарна та універсальна система соціального захисту. Державні зусилля спрямовуються на мінімізацію соціальних проблем та максимізацію надходжень в бюджет через систему прогресивного оподаткування населення;

2) корпоративна або інституціональна модель (Німеччина, Австрія, Нідерланди, Швейцарія, Франція, Італія, Люксембург, Бельгія, Ірландія), яка передбачає участь різних секторів економіки у сфері соціального захисту (принцип субсидіарності), можливість меншої структурної одиниці звернутись до більшої за підтримкою у виконанні своїх функцій, не втрачаючи контролю над своєю діяльністю (принцип солідарності). Така модель базується на необхідності забезпечити рівновагу патерналістських заходів влади з адресними програмами підтримки різних груп населення як за професійною, так і за майновою ознаками;

3) залишкова модель (Великобританія, Канада, Австралія, Нова Зеландія, США), що робить наголос на підтримці індивідів виключно поза ринком праці, орієнтації державної допомоги на соціальну патологію (наявність малозабезпечених), поляризації функцій нагляду та контролю, дуалізмі держави і ринку у страхуванні, житловому забезпеченні, освіті, охороні здоров'я, службах допомоги в громаді тощо;

4) рудиментарна модель (Португалія, Іспанія, Греція), характерними ознаками якої є те, що соціальне забезпечення перебуває в зародковому стані, юридичні права на соціальний захист є мінімальними або взагалі відсутні, функції соціального захисту покладені на волонтерський та неформальний сектори, а діяльність соціальних служб є некоординованою та несистематичною.

Таблиця 1

Моделі соціального захисту (за Ф. Вільямс) [6]

Цінності	Роль держави у наданні соціальної допомоги	Принципи розподілу державної соціальної допомоги	Зв'язок між економічною та соціальною політикою
Антиколективізм (ліберальна ідеологія)			
Індивідуальний вибір, свобода особистості	Мінімальна	Надзвичайна вибірковість, усім іншим надаються шанси самореалізуватися на ринку	Домінує ринкова свобода
Соціальний реформізм (соціалістичні ідеї)			
Несоціалістичний колективізм загального добробуту			
Індивідуальна свобода в межах ефективного, "співчутливого" капіталізму	Поміркована, поєднана з наданням допомоги приватними та добровільними організаціями	Деяка допомога – універсальна, деяка – вибіркова	Соціальна політика компенсується та підтримується економічною політикою
Фабіанський соціалізм			
Рівність, колективізм, соціальна гармонія	Велика	Універсальність, що базується на потребах	Соціальна політика відповідальна за те, щоб економічна політика якнайкраще відповідала потребам населення
Радикальне соціальне управління			
Рівність, гуманізм, колективізм	Велика, децентралізація, місцевий контроль	Універсальність, що базується на потребах	Уніфікація соціальної та економічної політики через соціальне планування для подолання нерівності
Політична економія "загального добробуту"			
Цінності мають визначатися характером економічного виробництва	Велика	Універсальність, що базується на потребах	Глибокі конфлікти між соціальною та економічною політикою за лібералізму, а в умовах етатизму економіка обслуговує людські потреби

Таблиця 2

Моделі соціального захисту (за Р. Тігмуссом) [3, с. 34]

Назва моделі	Характеристика
Залишкова модель	Базується на принципі "страхової сітки" (люди в нормальних життєвих обставинах не повинні залежати від соціального захисту, який спрямований лише на тих, хто не підпадає під загальне правило – соціальний захист зображується як "залишковий")
Інституціонально-перерозподільча модель	Перерозподіл спрямований на зрівнювання ресурсів між особами (згладжування соціальної нерівності), а інституціональний блок соціального захисту направлений на те, щоб людські потреби сприймалися в суспільстві як нормальні (інституціоналізовані)
Модель індустріальних досягнень	Деякі напрямки соціальної політики можна розглядати як такі, що підтримують економічний розвиток (освіта, наука, охорона здоров'я)

Порівняльний аналіз частки державних видатків у моделях соціального захисту країн-членів ОЕСР (табл. 3) свідчить, що найвищого рівня вони досягають у Скандинавській

моделі (від 48,5% ВВП – Фінляндія, до 55,3% ВВП – Швеція). Найнижчими є державні видатки у залишковій моделі (від 34,5% ВВП – США, до 44,1% ВВП – Великобританія).

Таблиця 3

**Частка державних видатків у моделях соціального захисту
в розрізі країн світу (% від ВВП) [7; 8]**

Моделі соціального захисту	Країни	1960	1970	1980	1990	2000	2008	2006 / 1960
Корпоративна модель	Австрія	21,2	38,0	47,2	48,5	51,3	49,1	2,3
	Швейцарія	17,2	21,3	29,3	30,9	
	Бельгія	34,5	39,7	53,4	50,8	49,0	49,1	1,4
	Франція	34,6	37,6	45,4	49,6	51,6	53,5	1,5
	Ірландія	28,0	37,7	47,6	39,5	31,6	34,1	1,2
	Німеччина	32,4	37,2	46,5	43,8	45,1	45,7	1,4
	Італія	30,1	32,7	41,8	53,1	46,2	50,1	1,7
	Люксембург	30,5	33,1	54,8	45,5	37,6	40,4	1,3
Залишкова модель	Нідерланди	33,7	37,0	50,9	49,4	44,2	46,6	1,4
	Австралія	25,7	25,2	32,3	33,0	31,4	...	
	Великобританія	32,2	36,7	43,0	41,9	36,8	44,1	1,4
	Канада	28,6	33,8	39,1	46,0	37,8	...	
	Нова Зеландія	27,7	34,4	47,0	50,0	
Скандинавська модель	США	28,4	29,6	31,3	33,6	32,5	34,5	1,8
	Данія	24,8	40,1	55,0	53,0	53,5	50,9	1,2
	Норвегія	29,9	34,9	43,9	49,7	40,6	...	
	Фінляндія	26,6	29,7	37,1	44,4	48,3	48,5	1,4
Рудиментарна модель	Швеція	31,0	41,7	56,9	55,8	57,1	55,3	1,8
	Португалія	17,0	18,0	28,1	44,5	43,1	46,1	2,7
	Іспанія	13,7	21,7	31,3	41,4	39,0	38,4	2,8
	Греція	17,4	23,3	29,6	47,8	51,1	45,8	2,6

Спрощений підхід до соціального захисту виокремлює три базові моделі реалізації соціальної політики держави:

1) соціально-демократична модель, яка ґрунтується на тому, що суспільство повинно гарантувати забезпечення кожному індивіду, незалежно від його трудового внеску, рівня доходів, не нижчого за межу малозабезпеченості; соціальний захист спрямовується на досягнення соціальної справедливості; подолання нерівності, що виникає під час розподілу ресурсів;

2) ринкова або ліберальна модель, яка проголошує справедливість створення суспільством тільки умов кожному громадянину для виявлення ним економічної активності щодо одержання доходу (забезпечення рівності можливостей, рівних шансів для самореалізації);

3) комбінована модель, яка поєднує переваги попередніх двох та забезпечує результативність соціальної політики й гідний рівень життя населення. Модель використовується в більшості високо розвинутих країн світу.

Проте, яку б модель реалізації соціальної політики не обрала та чи інша країна, держава повинна брати на себе обов'язок піклування про соціальну справедливість, соціальну захищеність своїх громадян, а сама сутність формування і розвитку держави загального добробуту ґрунтується на глибинних зв'язках між державою, громадянським суспільством і громадянином, високим рівнем розвитку економіки та ступенем розвитку людського капіталу.

За прогнозними розрахунками Е. Тарандо [9], в більшості країн світу видатки держави на соціальне забезпечення мають тенденцію до зростання (табл. 4), що пов'язано з суттєвим розширенням переліку суспільних благ, які гарантуються суспільним сектором: забезпечення загальної безкоштовної освіти і охорони здоров'я; реалізація програм з підтримки соціально вразливих верств населення; створення ресурсної бази для здійснення фундаментальних і

прикладних досліджень; участь у формуванні інфраструктури ринку та створення ефективно діючих систем громадського транспорту тощо. Головною проблемою при цьому залишається реальна можливість тієї чи іншої економічної системи гарантувати такий обсяг соціального захисту, який, з одного боку, підтримує соціально-політичну стабільність в країні та “захищає” громадян від кон’юнктурних коливань ринків, а з іншого – не “звужує” можливості країни до економічного зростання та розвитку, пов’язані з “проїданням” бюджетних ресурсів, які можна було б інвестувати в розширене відтворення.

Таблиця 4

Державні соціальні видатки (% до ВВП)

Країна	1950 р.	1980 р.	1990 р.	2000 р.	2015 р. (прогноз)
США	7,0	18,2	19,0	20,8	24,6
Японія	6,8	16,2	18,4	18,8	21,8
Німеччина	18,4	25,6	26,5	27,1	27,7
Франція	19,6	32,6	33,5	34,3	34,8
Великобританія	17,9	22,5	25,6	26,8	29,8
Швеція	14,6	40,0	48,4	54,1	51,9

Загалом, рівень державної участі в соціальному захисті в країнах ОЕСР, залежить від низки соціально-історичних змінних: тривалості перебування при владі соціально-демократичних чи лейбористських урядів, рівня активності суспільних рухів (покращення у сферах соціального забезпечення, освіти, охорони здоров’я), тиску бізнес-груп та соціальних реформаторів (проекти оновлення житлового фонду, транспортних магістралей, міської інфраструктури, імміграційних програм), потреби окремих націй в реконструкції після війн та природних катастроф. Проте яскравою рисою більшості високо розвинутих держав, на жаль, є очевидні розбіжності в специфіці надання багатьох суспільних послуг державними та приватними інституціями, зокрема, медичних, освітніх тощо. Фундаментальний поділ соціального захисту послугами на такі, що надаються на приватних чи державних засадах, дедалі ускладнюється різноманітністю схем фінансування, податкової політики, місцевих, регіональних і національних структур. Наприклад, Японія має триарусну систему соціального забезпечення, що складається з робітників великих бізнесових монополій чи державних інституцій, охоплених схемами кращого пенсійного забезпечення порівняно з зайнятими у малому бізнесі, та рештою населення, яке отримує мінімальні виплати. У Західній Європі та США існує ціла низка пенсійних схем, що виходять з професії та зайнятості й, врешті-решт, закріплюють нерівність між працівниками протягом трудового життя і на пенсії.

Дедалі більше проблем з підтримкою високих стандартів життя населення зазнають сьогодні так звані “соціальні держави” Європи (Швеція, Данія, Франція, Німеччина). Значне зростання безробіття, збільшення частки населення пенсійного віку та інших реципієнтів соціальних виплат призводять до перенапруги різних соціальних та пенсійних бюджетів, а спроби уряду хоч якось скоротити рівень трансфертів відповідно до рівня економічного розвитку чи підвищити податки на соціальні потреби часто призводять до масових протестів та громадських правопорушень (наприклад, у Франції та Німеччині у 2007 р.).

Складні проблеми виникають не тільки навколо питання підвищення бюджетних надходжень задля фінансування різних соціальних програм. Деякі дослідники стверджують, що не менш важливим також є питання робочих місць в державних інституціях [10, с. 9]. Загальновідомо, що національні та місцеві системи охорони здоров’я, освітні інституції, транспортні організації та органи місцевого самоврядування є одними з найбільших роботодавців, і саме в цьому сенсі соціальне забезпечення є невід’ємною частиною економіки. Навіть якщо не брати до уваги вирішальної ролі для соціальних послуг капітального будівництва (наприклад, будівництво будинків для шпиталів, шкіл) чи трансфертних виплат (наприклад, пенсій, стипендій), економіки більшості країн світу зазнали б потужного потрясіння, якби в суспільному секторі відбулося значне скорочення

робочих місць. З одного боку, масштаб і природа соціальних програм часто “загрожують” прибутковості приватного сектора економіки. З іншого боку, рівень зайнятості в державному секторі і надання послуг у сфері охорони здоров’я, освіти, соціального захисту підтримують нагромадження прибутків, сприяють відтворенню робочої сили та запобігають небезпечним проявам “суспільного безладу”. Саме така суперечність сучасних “соціальних держав” через їх бюрократичний функціоналізм змушує населення більшості західноєвропейських країн вимагати нових раціональних альтернатив. Водночас кращі приклади соціальних програм “підштовхують” громадян до того, щоб вимагати радше збільшення, ніж зменшення обсягу цих соціальних послуг.

Отже, попри значне зростання соціальних видатків впродовж ХХ – початку ХХІ століття, очевидним фактом є те, що масштабні соціальні програми все таки залишаються вкрай неадекватними щодо забезпечення доходу для бідної частини населення й надання соціально необхідних послуг. Сьогодні майже усі теоретики в сфері соціології та економіки висловлюються на користь скорочення тривалості робочого дня, збільшення громадських послуг та урізноманітнення дозвілля. Проте, як вірно стверджує Б. Франкел [10, с. 93]: «Якщо ми хочемо уникнути перспективи перетворення мільйонів людей на вахтерів, офіціантів чи прибиральників, якщо ми відкидаємо короткострокові схеми професійної перепідготовки (тільки для того, щоб знизити показники безробіття), зростання освітньої підготовки до незадовільних видів роботи та інші негативні риси капіталістичної реструктуризації, тоді альтернативні соціальні програми мають бути надійно й продумано інтегрованими в загальну концепцію нової постіндустріальної економіки».

В контексті побудови соціально орієнтованої ринкової економіки України необхідно виходити з принципу вираженого поєднання лібералізму і соціальної орієнтації державної економічної політики, що дасть можливість, з одного боку, державі створити умови для самореалізації та самозабезпечення суб’єктів економічних відносин, а, з іншого боку, сформуванню раціональну систему соціального захисту населення. В рамках наведеної класифікації заслугове на увагу спроба ідентифікувати її систему соціального захисту, що є складною проблемою з методологічної точки зору. Це зумовлено тим, що не зважаючи на конституційне гарантування соціального захисту, в Україні, яка переходить від системи “зрівнялівки”, домінування ідеології патерналізму, не сформульована чітко її соціальна доктрина, а задекларована система соціального захисту не завжди підкріплюється фінансово. Так, видатки на пенсійні виплати в Україні значно перевищують аналогічні показники в розвинутих країнах світу, зокрема, в 2005 р. обсяг видатків на пенсії становив в Україні 15,3% ВВП, тоді як в Італії – 11,5%, Данії, Греції – 10,6%, Великобританії, Франції – 10,2%, Голландії – 9,8%, Бельгії, Люксембурзі – 8,6%, Німеччині – 7,6%, Іспанії – 6,4% [11].

Основними елементами задекларованої системи соціального захисту в Україні є:

1) встановлення допустимих параметрів життя (розміру прожиткового фізіологічного і соціального мінімуму, мінімальної пенсії, соціальної допомоги);

2) захист населення від зростання цін і товарного дефіциту для гарантованого забезпечення прожиткового мінімуму (індексація грошових доходів населення у разі перманентного підвищення цін на товари й послуги та впровадження механізму перегляду мінімальних заробітної плати, пенсій, стипендій);

3) індексація вкладів населення у випадку зростання цін та інфляційних процесів;

4) державні гарантії щодо оплати праці найманих працівників (встановлення мінімальних розмірів оплати праці);

5) вирішення проблем безробіття і забезпечення ефективної зайнятості, перепідготовка кадрів, зокрема, державні гарантії в галузі зайнятості, підготовки і перепідготовки кадрів;

6) утримання непрацездатних і підтримка життєвого рівня малозабезпечених громадян та сімей з дітьми (пенсійне забезпечення людей похилого віку, інвалідів, сімей, що втратили годувальника);

7) утримання дитячих будинків, інтернатів, будинків для людей похилого віку,

хоспісів тощо;

8) застосування системи соціальних трансфертів (допомоги з безробіття; одноразових виплат на дітей, з материнства, на поховання, у зв'язку із захворюванням з інших причин; житлових субсидій тощо);

9) соціальне обслуговування (надання соціальних послуг деяким категоріям громадян);

10) надання необхідної безкоштовної медичної допомоги;

11) захист інтересів споживача за допомогою різноманітних соціально-економічних інновацій та інше.

Таким чином, діюча система соціального захисту населення в Україні є еkleктичним поєднанням соціалістичної моделі соціального захисту з абсолютизацією ролі держави з елементами скандинавської та корпоративної моделей. На характер української моделі соціального захисту значний вплив мають політичні рішення депутатського корпусу, які часто побудовані на популізмі (особливо під час “виборчих перегонів”). Зрозуміло, що завдання соціальної політики, які ставить перед собою держава, поділяються на довгострокові (перспективні), що обумовлені пошуком оптимального співвідношення соціально-економічної стабільності з економічним розвитком країни, і поточні (короткострокові), які формуються на базі стартових можливостей національної економічної системи. Як в першому, так і в другому випадках слід враховувати реальний стан і потенціал національної економіки, наміри позиціювати країну в світовій економічній спільноті.

До стратегічних цілей державної соціальної політики в Україні належать: надання економічним реформам соціального змісту; формування громадянського суспільства, розвиток демократії, забезпечення прав і свобод громадян; активізація соціальної ролі держави, налагодження ефективного механізму взаємодії держави і суспільства у соціальній сфері; забезпечення належних (гідних людини) і безпечних умов життя та праці, зростання добробуту громадян; створення для кожної особи умов, можливостей, гарантій реалізації своїх здібностей, одержання доходів відповідно до результатів праці, таланту, компетентності; стимулювання мотивації до трудової та підприємницької діяльності, становлення і підтримка середнього класу як основи заможного і стабільного суспільства; забезпечення умов для демографічного відтворення населення; оптимізація ситуації на ринку праці; гармонізація відносин між різними соціальними групами населення і формування почуття соціальної солідарності громадянського суспільства; реформування системи медичного обслуговування на засадах запровадження обов'язкового медичного страхування, поєднання елементів страхової і безкоштовної медицини тощо; розвиток соціальної інфраструктури, створення умов для патріотичного виховання і всебічної якісної освіти й духовного розвитку дітей та молоді; зміцнення сім'ї, підвищення її ролі у суспільстві; створення ефективної системи захисту довкілля та екологічної безпеки населення через проведення активної екологічної політики.

Серед поточних цілей державної соціальної політики слід відмітити щорічне зростання реальної заробітної плати, пенсій та інших соціальних виплат; забезпечення громадян якісними медичними, освітніми та культурними послугами; подолання бідності; створення безпечних і комфортних умов для життя громадян; боротьба із злочинністю та корупцією; підтримка молодих, соціально незахищених та багатодітних сімей; поступове забезпечення соціальним житлом тих, хто цього потребує; створення нових робочих місць та можливостей для реалізації своїх здібностей кожною людиною.

Висновки. Задля реформування соціальної політики України відповідно до світових моделей, які засвідчили свою ефективність, можемо запропонувати наступне: по-перше, перехід до адресної соціальної допомоги (зарубіжна практика свідчить, що адресна соціальна допомога, спрямована лише домогосподарствам з доходами нижче прожиткового мінімуму, здатна скоротити контингент її реципієнтів до 20 – 25% населення [11, 12]); по-друге, зміна форми соціальної підтримки – переведення пільг у прямі виплати населенню, що здатне не лише знизити нерівність між реципієнтами соціальної допомоги, але й підвищити частку

загального обсягу соціальних трансфертів, яка призначається громадянам; по-третє, зниження витрат через підвищення продуктивності роботи установ соціального захисту, введення елементів конкуренції і заохочення приватної благодійності, що доповнює бюджетні ресурси. Безумовно, за змістом соціальна політика і соціальний захист – дефініції не ідентичні, але модель соціального захисту значною мірою визначається і визначатиметься соціальною політикою, яку проводить держава в цілому.

Список використаних джерел

1. Іванова О.Л. Соціальна політика: теоретичні аспекти : [курс лекцій] / Іванова О.Л. – К. : КМ Академія, 2003. – 107 с.
2. William I. Jenkins. Policy Analysis: a Political and Organizational Perspective / Jenkins W.I. – London : Martin Robertson, 1978.
3. Шевчук П.І. Соціальна політика / Шевчук П.І. – Львів : Світ, 2003. – 400 с.
4. Лібанова Е. Ринок праці та соціальний захист : [навч. посібник із соціальної політики] / Лібанова Е., Палій О. – К. : Основи, 2004. – 491 с.
5. Спікер П. Соціальна політика: Теми та підходи / Спікер П. – К. : Фенікс, 2000. – 400 с.
6. Williams F. Social Policy: a Critical Introduction / Williams F. – Cambridge, 1989.
7. ECO / WKP – 2001 // OECD Economic Outlook. OECD National Accounts and OECD Calculations. – 2000. – № 68.
8. Statistical Annex of European Economy. Spring 2007. European commission. ECFIN/REP/52309/2007-EU.
9. Тарандо Е.Е. Общественные блага: политэкономический подход / Е.Е. Тарандо // Вестник Санкт-Петербургского университета. Серия 5: Экономика. – 2005. – Вып. 2. – С. 38 – 43.
10. Франкел Б. Постіндустріальні утопісти / Франкел Б. ; [пер. з англ.]. – К. : Ніка-Центр, 2005. – 304 с.
11. www.worldbank.org.
12. Дудевич А.П. Социальная поддержка населения [Електронний ресурс] / Дедевич А.П., Савулькин Л.И., Заостровцев А.П. – Режим доступу : www.social.gov.ru.

УДК 332.834:322.145

І. Л. ЗАБЛОЦЬКА

ПРОБЛЕМИ ТА СТАН ЗАБЕЗПЕЧЕНОСТІ НАСЕЛЕННЯ ЖИТЛОМ В РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

У статті розкрито проблеми забезпеченості житлом громадян в Україні. Здійснено аналіз житлового фонду, стану забезпеченості населення житлом; виявлено взаємозв'язок між інвестиціями в житлове будівництво та введенням житла в експлуатацію. Запропоновано заходи з покращення забезпеченості населення житлом.

В статье раскрыты проблемы обеспечения жильем граждан Украины. Сделан анализ жилищного фонда, состояния обеспечения населения жильем; выявлена взаимосвязь между инвестициями в жилищное строительство и введением жилья в эксплуатацию. Проведены мероприятия по улучшению обеспечения населения жильем.

The article reveals the problem of provision of the population with housing in Ukraine. The analysis of housing facilities and the state of provision with housing is conducted, the interrelation between investment in dwelling construction and bringing dwelling facilities into operation. The author suggests actions for improvement of housing provision.

Ключові слова: проблеми, стан, забезпеченість населення житлом, регіони, аналіз житлового фонду, взаємозв'язок, інвестиції в житлове будівництво, введенням житла в експлуатацію.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Розвиток ринкової економіки в сучасних умовах вимагає